AVİM Yorum • No: 2022 / 9 • Şubat 2022

ERMENİSTAN'DA CUMHURBAŞKANININ İSTİFASI, SORULAR VE YENİ İÇ SİYASAL DENKLEM

Turgut Kerem TUNCEL

Analist

23 Ocakta Ermenistan Cumhurbaşkanı Armen Sarkissian istifasını duyurdu. Ermenistan anayasasına göre, Sarkissian istifasını bir hafta içinde geri çekebilirdi; bunu yapmadı. Böylece, 31 Ocak itibariyle Sarkissianın cumhurbaşkanlığından ayrılışı kesinleşmiş oldu. Yine Ermenistan anayasasına göre, cumhurbaşkanının istifasından 25 günden önce olmayacak, 35. günden sonrasına da kalmayacak bir süre zarfında meclisin yeni cumhurbaşkanını seçmesi gerekiyor. Yani, Şubat ayı bitmeden Ermenistanda yeni bir cumhurbaşkanı göreceğiz.

Sarkissianın neden istifa etti? Bu istifa, Ermenistan siyasetine dair neler söylüyor? Yeni bir cumhurbaşkanının göreve gelecek olması Ermenistan iç siyaseti hakkında nelere işaret ediyor? Ermenistan iç siyasetindeki bu değişimin dış siyasette ne gibi yansımaları olabilir? Bununla alakalı olarak, son günlerin gündemini oluşturan Türkiye-Ermenistan ve Azerbaycan-Ermenistan normalleşmesi açısından ne gibi etkiler bekleyebiliriz? Bu soruları detaylandırabilir ve bunlara yenilerini ekleyebiliriz. Ancak, bu makalede odak noktamız Ermenistan iç siyasetine dair meseleler olacak.

Sarkssianın sürpriz istifası ve bazı sorular

Sarkissianın Başbakan Paşinyan ile arasının hiç de iyi olmadığı bilinse de, istifası beklenilen bir şey değildi. Nitekim, Sarkissianın istifasının cumhurbaşkanlığı çalışanları için bile sürpriz olduğuna dair haberler Ermeni basınında yer aldı. Bu haberlere göre, Sarkissian istifasında birkaç gün önce ekibinden yeni bir projeyle ilgili bazı dokümanlar hazırlanmasını ve Avrupada katılacağı bir konferans için uçak bileti rezervasyonlarını yapmasını istemiş, ancak bir gün sonra bunları iptal etmiş.

Bunun dışında da istifaya dair dikkati çeken bazı hususlar söz konusu. Sarkissian istifasından önce, 14 Ocakta, Birleşik Arap Emirliklerine dört gün süren bir ziyaret gerçekleştirerek çok sayıda resmi görüşme gerçekleştirdi ve bazı anlaşmalara imza attı. 18 Ocakta ise, bazı sağlık taramalarından geçmek üzere bir süreliğine tatile çıktığını duyurdu. Ancak, tatil için Ermenistana dönmedi. Nereye gittiğini de açıklamadı. Bundan sonra, 21 Ocakta, Sky News Arabia kanalına içi ve dış siyasi konulara değindiği bir röportaj verdi. Bu makalenin kaleme alındığı 2 Şubat tarihi itibariyle, Sarkissian halen yurtdışında bulunuyor. Net bir bilgi olmasa da tahminler İngilterede olabileceği yönünde.

Toparlamak gerekirse, istifasından çok kısa bir süre öncesine kadar Sarkissian her zamanki temposunda çalışmalarına devam etmekteydi ve görevden ayrılmayı düşündüğüne dair bir belirti söz konusu değildi. Bu durum, istifa kararının son anda ve belki de zorunda kalarak alınmış olabileceğini düşündürüyor. Bununla ilgili olarak Paşinyanın, Sarkissian istifasını açıklamadan birkaç saat önce telefonda üç buçuk süren bir görüşme yaptıklarını açıklamış olması dikkat çekici. Paşinyan bu görüşmede, Sarkissianın istifasının nedenini ve müzakere edilebilecek bir durumun olup olmadığını anlamaya çalıştığını, ancak Sarkissianın kararını vermiş olduğunu söyledi. Bu açıklamaya rağmen, Paşinyan-Sarkissian görüşmesinde ikili arasında gerçekte nasıl bir diyalog geçtiğini, örneğin karşılıklı bir restleşme yaşanıp yaşanmadığı, Paşinyanın Sarkissianı istifa etmeye yöneltecek herhangi bir hamlede bulunup bulunmadığını bilmiyoruz. Ermenistana dönmemiş olması ve nerede bulunduğuna dair bilgi paylaşmaması, Sarkissianın bir şeylerden çekindiğini düşündürüyor. Gerçek ne olursa olsun, işin özü, aşağıda değinileceği üzere, Sarkissianın endişe etmesini gerektirecek bazı şeylerin gerçekten de söz konusu olması. Bu çerçevede, aşağıda değinileceği üzere, Ermenistan başsavcılığının, Ermenistan ulusal güvenlik servisine Sarkissiana karşı bir yürüttüğü soruşturma için bazı belgeler iletmiş olması önemli.

Sarkissianın istifasının gerekçeleri ve ortaya çıkan ilave sorular

Sarkissian istifasının nedenlerini, cumhurbaşkanlığı resmi websitesinde yayımladığı bir açıklamayla kamuoyuna duyurdu. Bu açıklamada Sarkissian, Ermenistandaki sistemin cumhurbaşkanına ülkedeki kritik süreçlere müdahale edebilecek araç ve yetkiler vermediğini, bu nedenle devletin garantörü olan cumhurbaşkanının denge ve denetim görevini yerine getiremediğini söyleyerek istifasını gerekçelendirdi. Buna ek olarak, var olan sistem nedeniyle, cumhurbaşkanı olarak ülkenin iç ve dış siyasetine dair önemli meselelerde etki

Hatırlatmak gerekirse, 2015 yılına kadar yarı başkanlık sistemiyle yönetilen Ermenistanda bu yıl yapılan bir anayasa değişikliğiyle parlamenter sisteme geçilmişti. Böylece, parlamenter sistemle yönetilen diğer ülkelerde de olduğu gibi, cumhurbaşkanlığı daha ziyade sembolik yetkilere sahip bir makam haline gelmişti. Dolayısıyla, Sarkissianın Ermenistandaki sisteme dair eleştirisi en iyimser bakış açısıyla bile yalnızca genel ve teorik, ancak eksik, bir parlamenter sistem eleştirisi olarak anlamlı. Konumuz olmayan siyasal sistemlere dair tartışmaları bir kenara bırakırsak, Sarskissianın sistem eleştirisinin samimiyetinin veya bunu yaparkenki tutarlılığını sorgulatabilecek şeylerin söz konusu olduğunun da belirtilmesi gerekiyor.

Sarkissianın cumhurbaşkanlığı serüveni 2 Mart 2018de meclis tarafından bu makama seçilip 9 Nisan 2018de görevi resmen devralmasıyla başladı. Sarkissianı cumhurbaşkanı adayı olarak öneren kişi 2008-2018 yıllarında iki dönem cumhurbaşkanlığı görevinde bulunmuş bir önceki cumhurbaşkanı Serj Sargsyandı. Aynı şekilde, yarı başkanlık sisteminden parlamenter sisteme geçişe ön ayak olan kişi de aynı S. Sargsyandı. Aslında S. Sargsyanın parlamenter sisteme geçişteki hedefi bu sistemin yarı başkanlık sisteminden daha iyi bir sistem olduğuna dair kanısı değil, anayasa gereği bir daha cumhurbaşkanlığına aday olamayacak olmasıydı. Bir başka deyişle S. Sargsyan, ülkedeki iktidarını başbakan olarak devam ettirebilmek için parlamenter sisteme geçişi savunmuştu. Bu kapsamda, Sarkissianı güvenilir ve kendisiyle uyumlu hareket edecek bir cumhurbaşkanı olarak görerek cumhurbaşkanı seçilmesini sağlamıştı.

Kısacası Sarkissian, Ermenistana parlamenter sistemi getiren S. Sargsyanın tercihi olarak, onun tarafından cumhurbaşkanlığına getirildi. Ayrıca, Ermenistanda parlamenter sistemin, Sarkissian cumhurbaşkanı olduktan sonra değil öncesinde tesis edildiğini de vurgulayalım. Yani, Sarkissian cumhurbaşkanlığına aday olduğunda zaten cumhurbaşkanının yetkilerinin nelerle sınırlı olduğunu biliyordu. Haziran 2020de Ermenistan anayasasında anayasa mahkemesi üyelerinin atanması ve görev süreleriyle ilgili bir anayasa değişikliği yapılmış olsa da, bu değişiklik cumhurbaşkanının yetkileriyle ilgili önemli bir değişiklik getirmemişti. Bunun yanında, Sarkissianın pek çok durumda elindeki kısıtlı yetkileri kullanmadığına da Ermeni basını dikkat çekmiştir. Sarkissianın bu tutumu, 2018 Kadife Devrimden sonra muhalefete düşen, yani kendisinin cumhurbaşkanı olmasını sağlayan, eski iktidar mensupları tarafından da eleştirilmişti. Dolayısıyla, Sarkissianın cumhurbaşkanının yetkisiz ve etkisiz bir makam olduğunu gerekçe göstererek istifa etmesinin tutarlı ve dürüst bir tavra işaret etmediği söylenebilir. Tüm bunlar bir yana gerçekte, Sarkissianın istifasının nedeni, istifasına dair yaptığı

Sarkissianın vatandaşlıkları sorunu ve ticari faaliyetleri

Sarkissianın cumhurbaşkanı olduğu günlerde, hukuken bu görevi üstlenemeyeceğine dair ciddi bir iddia ortaya atılmıştı. Bu iddia, anayasanın 124.2 maddesinin göre cumhurbaşkanı olacak kişinin en az son altı yıldır sadece Ermenistan vatandaşı olan bir kişi olabileceğini söylemesine rağmen, bazı ticari sicil kayıtlarına göre Sarkissianın en azından 2014 yılına kadar Britanya vatandaşı olmasına dayanmaktaydı. Bir başka deyişle, iddiaya göre, Sarkissian altı değil dört yıl öncesine kadar hem Ermenistan hem de Britanya vatandaşıydı ve bu nedenle cumhurbaşkanı olması anayasaya aykırıydı. Bu iddiaya Sarkissian, 2002-2011 yıllarında Ermenistan ve Britanya vatandaşı olduğunu ancak 2011 yılında Britanya vatandaşlığından çıktığını söyleyerek yanıt vermişti.

Sarkissianın çifte vatandaşlığıyla ilgili tartışma kesin bir sonuca varmadan bir süre sonra sönümlendi. Ancak bundan sonra da Sarkissianla ilgili ciddi iddialar ortaya atıldı. 2021 yılında Ermenistandaki saygın bir medya kuruluşu, Sarkissianın 2013-2018 yıllarında Ermenistanın Birleşik Krallık büyükelçisi olarak görev yaparken, 1990ların sonlarında atıldığı ve kurduğu çok sayıda şirketle büyük servetler edindiği iş hayatına devam ettiğine, bu durumun Ermenistandaki diplomatik hizmet şartlarını düzenleyen kanuna aykırı bir durum olduğuna dair raporlar yayımladı. Benzer şekilde, cumhurbaşkanı olduktan sonra da Sarkissianın, en azından 2019 yılına kadar, ticari faaliyet içinde bulunduğu ve bununda kanuna aykırı olduğu iddia edildi. Bununla alakalı olarak Sarkissianın, Fransada kayıtlı VH Gayrimenkullün başında bulunduğunu beyan etmediği ve bunun da suç olduğu ileri sürüldü. Sarkissian bu ithamlara, VH Gayrimenkullün yasal olarak ticari bir kuruluş olmadığını ve kendisinin buradan herhangi bir gelir elde etmediğini söyleyerek yanıt verdi.

Son olarak ise, istifasının gündeme geldiği günlerde, Sarkissianın Karayiplerdeki İngiliz Milletler Topluluğu üyesi Saint Kitts ve Nevis adlı küçük bir ada devletinin vatandaşı olduğu açığa çıktı. Bununla ilgili olarak, Ermenistan ulusal güvenlik servisi, Sarkissian hakkında bir soruşturma başlattı. Sarkissian ise bu durumu, 2013te büyükelçi olmadan önce bu adada bir yatırım yaptığını ve bu yatırım dolayısıyla kendisine otomatikman ada vatandaşlığı verildiğini, 2017de ada vatandaşlığında çıkartılması için avukatına talimat verdiğini, ancak avukatının bu işlemi yerine getirmediğini ve bu durumu sonradan öğrendiğini söyleyerek açıklamaya çalıştı. Sarkissian bu açıklamasıyla , mesuliyeti avukatına atarak suçlamalardan kurtulmaya çalışsa da,

Sonuçta, vatandaşlık durumu, ticari faaliyetleri ve bunlar hakkında gerekli bildirimleri yapmaması nedeniyle Sarkissianın cumhurbaşkanlığının kanunen kusurlu olduğu açığa çıktı. Bu durum ve ulusal güvenlik servisinin hakkında yürüttüğü soruşturma göz önünde bulundurulduğunda, Sarkissianın istifasından sonra Ermenistana dönmemesinin ve İngilterede olduğu tahmin edilse de nerede olduğuna dair net bir bilginin olmamasının, kendisine karşı açılabilecek davalardan duyduğu endişelere işaret ettiği düşünülebilir.

İstifa sonrasında gündeme gelen sorular

Kısacası, Sarkissianın 9 Nisan 2018den 23 Ocak 2022a kadar süren cumhurbaşkanlığının hukuken kusurlu olduğu hemen hemen kesinleşmiş bir gerçek. Bunun anlamı, yaklaşık dört yıl boyunca Ermenistanın cumhurbaşkanlığı makamının yasadışı bir şekilde işgal edilmiş olması. Bu durum, hem hukuken hem de pratikte pek çok soru ve sorunu gündeme getiriyor.

Cumhurbaşkanlığı makamının dört yıl boyunca hukukun ihlali anlamına gelen bir şekilde işgal edilmiş olmasının sorumluluğunun kime ait olduğu, daha doğrusu Sarkissian dışında hukuken sorumlu kişilerin olup olmadığı ve bunun nasıl bir yaptırımının olacağı hukukçuları meşgul edecek sorular. Bunun dışındaki pratik sorular, Sarkissianın imzaladığı kanun, kararname ve benzeri şeylerin hukuken geçersiz olması ihtimalinden kaynaklanıyor. Eğer cumhurbaşkanlığı kanunen kusurlu bir durumsa, dört sene boyunca altında Sarkissianın imzası bulunan tüm kanun ve benzeri şeyler, teorik olarak, hukuk dışı, yani geçersiz sayılması ihtimali ortaya çıkabilir. Bu durumda, bunlar çerçevesinde yürütülen uygulamaların ne olacağı; bu uygulamaların geri alınıp alınmayacağı; geri alınmalarının nasıl mümkün olacağı ve bu yapılırsa ülkede pek çok şeyi altüst olup olmayacağı; bunun sonucunda farklı alanlarda karmaşa ve kaos ortaya çıkıp çıkmayacağı; dört senelik bir hukuksuzluktan bahsettiğimize göre, bu uygulamalardan olumsuz etkilenen kesimler varsa bunların tazminat vb. taleplerde bulunmasının söz konusu olup olmayacağı gibi sorular, hukukçuların yanında devlet adamı ve siyasetçileri de oldukça uğraştıracak gibi görünüyor.

Ermenistandaki iç siyasi dengeler

Sarkissianın istifası sonrasında ortaya çıkan sorular bunlardan ibaret değil. İstifa sonrasında Ermenistandaki siyasi dengelerin nasıl değişeceği de önemli bir konu.

Ermenistan kanunlarına göre, meclisteki oylamada oyların %75ini yani 107 oydan 81ini alan kişi cumhurbaşkanı seçilmektedir. Eğer ilk turda cumhurbaşkanı seçilemezse, ikinci turda oyların %60ını yani 65 oyu alan aday cumhurbaşkanı seçilebiliyor. Paşinyanın Sivil Sözleşme partisinin mecliste 79 sandalyesi bulunuyor. Dolayısıyla, birinci turda olmasa da ikinci turda Paşinyanın göstereceği adayının cumhurbaşkanı seçilmesi kesin.

Hâlihazırdaki İleri Teknoloji ve Endüstri Bakanı olan Vahagn Khachatryan 31 Ocakta, iktidarın cumhurbaşkanı adayının kendisi olacağını açıkladı. Muhalefet ise cumhurbaşkanı adayı çıkarmayacağını söyledi. Paşinyan, 24 Ocakta televizyonda yayımlanan bir çevrimiçi basın konferansında, cumhurbaşkanı, hükümet ve meclisteki çoğunluk arasındaki siyasi uyumun sağlanacağı bir çözüme ihtiyaç olduğunu söyleyerek yeni cumhurbaşkanının kendisine yakın bir isim olacağının mesajını verdi. Sonuçta, bu ay içinde seçilecek cumhurbaşkanının siyaseten tarafsız, muhalefet tarafından da benimsenecek veya teknokrat niteliklere sahip bir kişinin değil, Paşinyana yakın siyasi bir kişinin olacağı söylenebilir. Bu durum, Ermenistandaki genel siyasi gidişatla uyumlu; 2020 Karabağ Savaşı ve özellikle Haziran 2021 erken genel seçimlerinden sonra Paşinyan, devlet, bürokrasi ve ordudaki önemli mevkilere kendisine sorun çıkartmayacak uyumlu kişileri getirmeye özen gösteriyor. Cumhurbaşkanlığına da böyle bir kişinin gelmesi, Paşinyanın Ermenistandaki iktidarını güçlendiren önemli bir adım olacak. Muhalefet ve bazı aydınlar ise bu durumun ülkedeki demokratik işleyişe karşı oluşturacağı olumsuzlukları vurgulamaya başlamıştır.

Sonuç

Sarkissianın istifası ile gündeme gelen eski ve yeni iddialar ile soru işaretleri, Ermenistan siyasetine dair önemli bazı gerçeklere işaret ediyor. Görülen o ki, Ermenistan siyaseti, otuz yılın ardından, beklenen olgunluktan halen oldukça uzak. Kurumsallaşma, siyasal geleneklerin oturması ve hukukun üstünlüğü gibi konularda hala oldukça büyük sorunlar yaşanmakta. Avrupa ve ABD tarafından demokratikleşme adımı olarak çokça övülen 2018 Kadife Devrimi gibi süreçlerin, Ermenistan siyasetinde arzu edilen iyileşmeyi sağlayamadığı görülüyor. Ermenistanda bugün bile, ticaret ve siyaseti harmanlayan, Sovyet sonrası coğrafyada oligark olarak anılan bir elit grubunun oldukça etkili olduğu

Öte yandan, kritik mevkilere Paşinyan ile kavgalı olmayan, onunla uyumlu bir şekilde çalışabilecek kişilerin gelmesinin Ermenistandaki çatışmalı siyasetin bir nebze de olsa durulmasını sağlayabilecek bir gelişme olabileceğini de göz önünde bulundurmak yerinde olacak. Güney Kafkasyada, bir yandan Azerbaycan-Ermenistan diğer yandan Türkiye-Ermenistan normalleşmesine dair önemli süreçlerin söz konusu olduğu düşünüldüğünde, Ermenistan iç siyasetinde istikrar ve uyumluluğun sağlanmasının, bölge için önemli bir gelişme olacağını söylemek yanlış olmayacaktır.

* *Fotoğraf: Public Radio of Armenia*

Yazar Hakkında :

Dr. Turgut Kerem Tuncel, Avrasya İncelemeleri Merkezi'nde (Ankara) kıdemli analisttir. Avrasya jeopolitiği, Geniş Karadeniz Bölgesi, Güney Kafkasya, Karabağ ihtilafı ve Türk-Ermeni ilişkileri hakkında çalışmalar yürütmektedir.

Atıfta bulunmak için: TUNCEL, Turgut Kerem. 2026. "ERMENİSTAN'DA CUMHURBAŞKANININ İSTİFASI, SORULAR VE YENİ İÇ SİYASAL DENKLEM ." Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM), Yorum No.2022 / 9. Şubat 07. Erişim Kasım 05, 2026. https://avim.org.tr/tr/Yorum/ERMENISTAN-DA-CUMHURBASKANININ-ISTIFASI-SORULAR-VE-YENI-IC-SIYASAL-DENKLEM

Süleyman Nazif Sok. No: 12/B Daire 3-4 06550 Çankaya-ANKARA / TÜRKİYE
Tel: +90 (312) 438 50 23-24 • **Fax**: +90 (312) 438 50 26
@avimorgtr
https://www.facebook.com/avrasyaincelemelerimerkezi
E-Posta: info@avim.org.tr
http://avim.org.tr

© 2009-2025 Avrasya İncelemeleri Merkezi (AVİM) Tüm Hakları Saklıdır